

FÖRDJUPNING – De långsiktiga ekonomiska effekterna av pandemin är osäkra

---

Pandemin har orsakat en djup global lågkonjunktur. Hur den kommer att påverka den globala ekonomin på längre sikt är mycket svårt att säga. Detta beror dels på hur lång tid det kommer att ta innan pandemin är under kontroll, dels på den ekonomisk-politiska responsen men även på hur stora och hur varaktiga förändringar i hushållens och företagens beteenden pandemin ger upphov till. Prognoser är därför just nu mer osäkra än vanligt. I huvudscenariot antas att pandemin i viss utsträckning har varaktiga effekter på ekonomin. För att spegla den stora osäkerhet som omgärdar huvudscenariots utveckling på längre sikt diskuteras här ett par mekanismer som skulle kunna leda till att effekterna på svensk ekonomi blir mer varaktiga.

Tänkbara ekonomiska effekter av pandemin på lång sikt

Det är mycket osäkert hur pandemin kommer att påverka världsekonomin tillväxtmöjligheter på sikt. Krisen har utlöst eller påskyndat många strukturella förändringar och i svallvågorna av försöken att minimera smittspridningen är det inte osannolikt att människors konsumtionsmönster kommer att ändras. Dessa förändringar i konsumtionsmönstren, som kan bli bestående, påverkar ekonomin på många olika sätt.⁴⁸ En direkt effekt är till exempel att många flygplan blir stående på marken eller att fartyg ligger fasttöjda i hamnar, det vill säga att en del kapital blir obrukbart eller överflödigt. Andra effekter är ökad internethandel och ökat arbetande på distans vilket kan förändra efterfrågan på butikslokaler, arbetsplatser och bostäder och därigenom få effekter på fastighetsmarknaden.

Begränsningsåtgärderna och människors ändrade beteende för att minska smittspridningen vid pandemier och rädda människoliv höjer arbetslösheten. Pandemin har särskilt drabbat branscher där många personer får sina första jobb och har en svag förankring på arbetsmarknaden (inom framför allt detaljhandel, hotell och restaurang).⁴⁹ Inträdet på arbetsmarknaden kan därför komma att fördröjas för många vilket riskerar att få varaktigt negativa effekter på arbetsmarknaden. Personer som varit arbetslösa under en längre tid riskerar att förlora kompetens och färdigheter vilket i

---

⁴⁸ Se J. M. Barrero, N. Bloom och S. J. Davis, "Covid-19 is also a reallocation shock", NBER working paper nr. 27 137, 2020.

⁴⁹ Se t.ex. H. Joo, B. Maskery, A. Berro, L. Rotz, Y. Lee och C. Brown, "Economic impact of the 2015 MERS outbreak on the Republic of Korea's tourism related industries", Health Security 17, s. 100-108, 2019.

sig ökar risken att de fastnar i långtidsarbetslöshet.⁵⁰ Dessutom kan distansundervisning på skolor och universitet för att minska smittspridningen innebära negativa effekter på utbildningen och på människors framtidsutsikter.⁵¹

Människors erfarenheter av pandemin riskerar att få långvariga effekter på förtroendet hos hushåll och företag genom att de förändrar vår bedömning av risken för att allvarliga händelser av det här slaget ska inträffa. Det kan leda till att hushållen för säkerhets skull bygger upp sitt sparkapital och till att företagsinvesteringarna blir varaktigt lägre.⁵²

Under krisen har såväl regeringar som företag upplevt störningar i globala leverans- och produktionskedjor vilket kan leda till att de nu omorganiserar så att viss produktion flyttas från utlandet till Sverige eller närliggande länder, så kallad ”re-shoring”.⁵³ Detta kan medföra ökade produktionskostnader och minska graden av specialisering vilket på längre sikt kan dämpa produktiviteten och höja inflationen när teknologiska landvinningar inte längre sprids lika lätt.

Pandemin behöver dock inte enbart ha negativa långsiktiga effekter på ekonomin. Till exempel behöver inte investeringarna bli lägre om produktivitetstillväxten faller: även lokal produktion förutsätter investeringar, och ökade investeringar behövs för själva omställningen av produktionen. Mer lokal produktion medför också dyrare arbetskraft vilket kan främja teknisk innovation och leda till högre produktivitet. Digitalisering av tjänster gör också att ny teknik kan spridas globalt även om produktionen sker mer lokalt. Denna digitalisering har påskyndats av pandemin med många effektivitetsvinster som följd.⁵⁴ Pandemin har också på kort tid tvingat fram mer effektiva lösningar hos många företag och inom sjukvården med till exempel mer flexibla arbetsplatser och nya forum för möten. De stora ekonomisk-politiska stimulanserna verkar som stöd för konjunkturåterhämtning och kan rätt utformad därutöver underlätta strukturomvandling.

Stor osäkerhet kring de långsiktiga ekonomiska effekterna av pandemin

Om förtroendet hos hushåll och företag skadas mer långsiktigt blir hushållens sparbenägenhet högre och investeringsviljan lägre än i huvudscenariot, med lägre konsumtion och företagsinvesteringar som följd. På kort sikt ökar också produktionskostnaderna som en effekt av att produktionen blir mer lokal. Detta gör att det tar längre tid

⁵⁰ För mer information om pandemins långvariga effekter på ekonomin, se fördjupningen ”Pandemins långsiktiga effekter på produktion och sysselsättning”, Sveriges riksbank, Penningpolitisk rapport, juli 2020.

⁵¹ Mindre lärarledd lektionstid och svårare att få hjälp vid frågor försvarar lärandet särskilt för svagare studenter, se UNESCO, ”COVID-19 Educational Disruption and Response”, <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>, 2020.

⁵² Detta fenomen kallas ibland i litteraturen för ”belief scarring”, se J. Kozlowski, L. Veldkamp och V. Venkateswaran, ”Scarring Body and Mind: The Long-Term Belief-Scarring Effects of COVID-19”, National Bureau of Economic Research (NBER), Working Paper 27439, 2020.

⁵³ Se t.ex. Sveriges riksbank, Företagsundersökning, maj 2020.

⁵⁴ Deutsche Telekom AG, ”Impact of Covid-19: Corona as a catalyst for digitalization?”, 2020.

innan BNP-nivån är tillbaka på samma nivå som före pandemin.⁵⁵ Kraftigare effekter av försämrad utbildningskvalitet under pandemin och långvariga arbetslöshetsperioder gör att människors kompetens och arbetslivserfarenhet minskar samt att sysselsättningen faller, och arbetslösheten stiger, mer än i huvudscenariot.

Även om realekonomin utvecklas svagt i ett sådant scenario är det inte givet vilka effekterna på inflationen blir. I omvärlden blir inflationen något lägre men till skillnad från till exempel BNP och arbetslöshet är inte sambandet mellan svensk inflation och inflationen i omvärlden särskilt starkt. Det är därför troligt att individuella länders utbuds- och efterfrågeeffekter kommer att påverka inflationen på olika sätt. Eftersom Sveriges import och export utgör en relativt stor andel av BNP påverkas vi mer än vår omvärld av störningar i globala handelskedjor. Med en sådan utveckling blir konkurrensen bland de företag som överlever mindre än i huvudscenariot och det gör att de kan börja höja sina marginaler mer. Det vill säga, kostnadstrycket stiger om efterfrågan ökar snabbare än utbudet. Dessutom är produktiviteten lägre, vilket medför att det kostar mer för företagen att producera en enhet. Detta bidrar till att den svenska inflationen blir högre än i huvudscenariot. Slutligen skulle lägre arbetskraftstillväxt, på grund av åldrande arbetskraft, troligen leda till sämre offentliga finanser och högre inflation, en utveckling som påskyndas av pandemin.⁵⁶ En snabbare inflationsuppgång skulle dock inte nödvändigtvis vara ett skäl till att på olika sätt göra penningpolitiken mindre expansiv.

Det finns också en möjlighet att pandemin leder till en mer positiv realekonomisk utveckling på längre sikt. Kriser påskyndar ofta strukturomvandling i ekonomin. Med rätt förutsättningar kan det skapa högre investeringar. En kombination av expansiv finanspolitik som stimulerar investeringar och strukturreformer skulle kunna leda till högre produktivitet och högre tillväxt på sikt. De reformer som EU har aviserat inom ramen för Next Generation EU har ambitionen att bidra till en sådan utveckling.⁵⁷

Sverige har, tack vare goda statsfinanser, goda förutsättningar att genomföra en expansiv finanspolitik kombinerat med strukturreformer. Investeringar i humankapital och infrastruktur skulle kunna bidra till tillväxt samtidigt som exempelvis en bred skattereform skulle kunna höja ekonomins långsiktiga potential.

⁵⁵ Diskussionen i det här avsnittet baseras på resultat från Riksbankens allmänna jämviktsmodell MAJA, se V. Corbo och I. Strid, "MAJA: A two-region DSGE model for Sweden and its main trading partners", Working Paper Series 391, Sveriges Riksbank, 2020.

⁵⁶ Se diskussionen i: C. Goodhart och M. Pradhan, "The great economic reversal: Ageing societies, waning inequality and an inflation revival", Palgrave Macmillan, 2020. Bokens huvudsakliga budskap är att de tidigare mycket gynnsamma demografiska förhållandena, särskilt i Kina, och stigande grad av globalisering är på väg att ändras. I så fall kommer arbetskraftens möjligheter att förhandla om sina villkor att förbättras vilket medför högre löneökningstakter, högre inflation och större jämlikhet.

⁵⁷ Se European Council, "Conclusions", EUCO 10/20, 2020.